Lainsäädäntö ja hallinto/Yrityslainsäädäntö
Annaliisa Oksanen

7.2.2023

Eduskunnan talousvaliokunnalle
Lausuntopyyntönne 6.2.2023

Asia: EJ 12/2022 vp - E 31/2022 vp E-jatkokirje Tilapäisten kriisiajan valtiontukipuitteiden (mahdollinen) muuttaminen

Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) kiittää mahdollisuudesta saada lausua.

Markkinoiden vapaa toiminta ja terve kilpailu EU:n sisämarkkinoilla on tärkeä arvo, joka tuottaa yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti parhaat tulokset. Markkinahäiriöiden aiheuttamista valtiontukien kautta tulee välttää, ja toimijoille läpi Euroopan tulee luoda tasainen pelikenttä. Valtiontukisääntöjen löysentäminen on huolestuttava suuntaus, ja sen osalta tulisi noudattaa erityistä huolellisuutta ja harkintaa. EK ei kannata valtiontukisääntelyn höllentämistä. EK vastustaa jyrkästi myös komission tiedonannossa esitettyä valtiontukinotifikaatioiden raja-arvojen nostoa.

Toimintaympäristön ennustettavuus on uhattuna

Keskeisimpiä kilpailukykyyn vaikuttavia kysymyksiä yritysten näkökulmasta on toimintaympäristön ennustettavuus ja oikeusvarmuus. Jatkuva sääntöjen muuttaminen muutamien kuukausien välein ei ole tätä tavoitetta omiaan edistämään. Vaarana on lisäksi, että EU:n kilpailukykyä vahvistamaan tarkoitetut valtiontukisäännöt jäävät pysyväksi osaksi valtiontukipolitiikkaa - ”normaaliaikojen säännöiksi”. Kehityssuunta on kestämätön. Valtiontukien höllennykset uhkaavat vääristää kriisipuitteiden alkuperäistä luonnetta.

Kauppapolitiikan tulisi olla ensisijainen väline

EK yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että kolmansien maiden myöntämiin kilpailua vääristäviin tukiin tulee pyrkiä mahdollisuuksien puuttumaan ensisijaisesti kauppapolitiikan keinoin, ei EU:n valtiontukisääntöjä keventämällä. Vastaavasti EU:n haitallisiin strategisiin riippuvuuksiin yksittäisistä kolmansista maista tulee puuttua kilpailua vähiten vääristävillä tavoilla.

Kattavat vaikutusten arvioinnit on tehtävä

Jos kuitenkin valtiontukisääntöjen löyhentäminen katsottaisiin tarkoituksenmukaiseksi, toimien tulisi olla tarkkarajaisia, määräaikaisia ja kohdentua strategisesti tärkeille alueille. EK peräänkuuluttaa kattavia vaikutusarvioita eri toimenpiteistä, painottaen taloudellisten ja kilpailullisten arviointinäkökulmien tärkeyttä.

Tukien tulee olla tilapäisiä, ja voimassa vain niin kauan kuin taloustilanne antaa siihen aihetta. Kriisin pitkittyessä tulee arvioida myös mahdollisuuksia irtautua hallitusti kriisiajan säännöistä osittain tai kokonaan. Nyt esitetty aikajänne on ylimitoitettu. Pitkällä aikajänteellä on valtiontukien lisäämisen sijasta perusteltua, että yritykset sopeutuvat muuttuneeseen taloudelliseen toimintaympäristöön, eikä valtiontukipolitiikan joustoja jatketa tarpeettoman pitkään.

Nyt ei tarvita kilpailua investointituista, tuotantotuille vahva ei

Komission esityksessä pidämme erityisen vahingollisena esitystä, että EU-maat voisivat vastata kolmansien maiden tarjoamiin investointitukiin. Tämä voisi johtaa investointitukikilpailun kasvuun ja kiristymiseen EU:n sisällä, siten vääristäen voimallisesti kilpailua ja nostaen tukisummia huomattavasti.

Muutosesityksistä keskeisin koskee tuotannollisten investointien tukemisen sallimista. EU:n valtiontukisäännöissä tuotannollisten investointeihin ja massatuotannon tukeminen on ollut vakiintuneesti sallittua vain rajatusti. Tämä johtuu siitä, että tällaisilla tuilla voi olla huomattavia haitallisia vaikutuksia kauppaan ja kilpailuun EU:n alueella. Tuotannollisia investointeja koskevat mahdolliset valtiontukihelpotukset olisivat perustavaa laatua oleva muutos EU:n nykyiseen valtiontukipolitiikan linjaan nähden.

EU:n tulisi pidättäytyä myös tuotantotuista tai tuotantoon sidonnaisista verohuojennuksista, joihin sisältyy ilmeinen riski mittavista kustannuksista ja kilpailun vääristymisestä eri maiden, eri kokoisten tai pääomarakenteeltaan erilaisten yritysten välillä.

Kilpailukyvyn ylläpitämiseksi on muitakin keinoja kuin valtiontuet

Eurooppa-neuvosto kehotti komissiota esittämään tammikuun 2023 loppuun mennessä ehdotuksia, joilla on tarkoitus ottaa käyttöön kaikki asiaankuuluvat kansallisen ja EU:n tason välineet sekä parantaa investointien perusedellytyksiä, muun muassa yksinkertaistettujen hallinnollisten menettelyjen avulla. Sääntelyn sujuvoittamisen ja prosessien keventämisen sekä yksityisen rahoituksen saatavuuden parantaminen tulisi olla ensisijaisia pohdittavia, pitkän tähtäimen toimia.

Hyvänä asiana ehdotuksessa voidaankin pitää tavoitetta luvitus- ja hallinnollisten prosessien nopeuttamista vihreän siirtymän kannalta kriittisten teknologioiden hankkeille. Samoin tavoite tuotteiden nopeammasta sertifioinnista markkinoille tarjottavaksi. Nämä ovat konkreettisia, toimivia välineitä kilpailukyvyn edistämiseksi, ja näiden tavoitteiden edistämiseen tulee panostaa voimakkaasti. Yhtä tärkeänä voidaan pitää

yleiseurooppalaisten standardien luomista keskeisille, vihreän siirtymän teknologioille.

EU:n kilpailukykyä voidaan merkittävästi kasvattaa myös edistämällä vihreitä julkisia hankintoja ja luomalla insentiivejä yrityksille ja loppukäyttäjille käyttää vähäpäästöisiä ratkaisuja. Kestävyyskriteerien harmonisointi ja läpinäkyvyys antaisi toimittajille vahvaa signaalia kysynnästä ja edesauttaisi kysynnän vahvistumista sekä antaisi kysynnästä myös varmuutta.

Hiilen hinnanalennussopimukset voivat olla kustannustehokas työkalu vähentämään uusiin vähäpäästöisiin teknologioihin kohdistuvia tuotekehitys- ja innovaatioriskejä sellaisten teknologioiden osalta, joiden kustannus on vielä vallitsevia päästöintensiivisiä vaihtoehtoja korkeampi. Hiilen hinnanerosopimuksia voitaisiin tarkoin määriteltynä hyödyntää kategorioissa, jotka ovat Euroopan taloudelle strategisia prioriteetteja ja joissa voidaan saavuttaa merkittäviä päästövähennyksiä. Tällaisia olisivat hyödyketyyppiset kategoriat kuten päästötön vety ja sen jatkojalosteet kuten vihreä ammoniakki tai metanoli, vähäpäästöinen teräs ja sementti.

Komission suunnitelma lanseerata ensimmäinen käänteinen huutokauppa uusiutuvan vedyn kysynnän kasvattamiseksi on kannatettava ja kiinnostava pilotointikohde tällaisten työkalujen käytöstä – olettaen, että päästöttömän vedyn määritelmissä ei poissuljeta päästöttömän sähkön tuotantomuotoja kuten ydinvoimaa.

Investointituet tulisikin kohdentaa tukemaan investointihankkeiden toteuttamista nopeammin tai suurempina kuin mitä markkinaehtoisesti tapahtuisi sekä niin, että niitä kohdennettaisiin EU:n kilpailukyvyn ja päästövähennysten kannalta strategisille prioriteettialueille. Tukea ei tulisi kohdentaa kaupallisesti jo kilpailukykyisille teknologiolle. EK huomauttaa, että erityisesti edellä mainittu esitys siitä, että EU-maat voisivat vastata kolmansien maiden tarjoamiin investointitukiin, olisi erityisesti akku- ja vetytalouden osalta vahingollinen.